

मनुः । ततः पूरणे ङट् । नवत तत्प्रापूरणे लि० स्त्रियां
कीप् । पूरणे तमप् । नवतितम तत्प्रापूरणे लि० ।
नवतिका स्त्री नवाय नूतनत्वाय तेकति तिक-गतौ क ।
ःतुलिकायां हारा० । स्वार्थे क । २नवतिसंख्यायाञ्च ।
नवदण्डक न० नवो दण्डोऽत्र कप् । राश्यां क्तभेदे “मनो-
हरं च कनकदण्डं च नवदण्डकम् । क्तत्वं तु त्रिविधं
त्रेयं त्रिविधानां महीभुजाम्” युक्तिकल्पतरुः ।

नवदश पु० नव च दश च संख्याऽस्य ङट् । उनविंशतिसं-
ख्यायुक्ते “प्रतीतिरष्टादशस्तथो नवदशः” यजु० १८।२३
“तपोरूपो नवदशः सोमः यद्वा संवत्सरस्तपः शीतोष्ण-
वर्षस्तपोतीति च नवदशः द्वादश मासाः षडृतवः संव-
त्सर इति तद्रूपोऽसि” वेददी० । “य एव नवदशसोमस्तं
मनुष्यदद्यात्तथो संवत्सरोवाच तपो नवदशस्तस्य द्वादश
मासाः षडृतवः संवत्सर एव तपो नवदशस्तस्य तप्तमाह
तपति तदेव तद्रूपम्” यत० ब्रा० ८।८।१।१३

नवदशन् लि० नवाधिका दश । (उनिश) १संख्यायां २तत्-
संख्यायुक्ते च । च अमरः ।

नवदल न० कर्म० । १नवीने पत्ते पद्मकेशरान्निकस्ये २पत्ते
नवदीधिति पु० नव दीधितयोऽस्य । मङ्गलपत्रे जटा० ।

नवदुर्गा स्त्री नवगुणिता दुर्गा कर्म० संज्ञात्वात् न द्विगुः ।
देवीनवके “प्रथमं शैलपुत्री च द्वितीयं ब्रह्मचारिणी ।
तृतीयं चन्द्रघण्टेति जुष्माण्डोति चतुर्थकम् । पञ्चमं
स्कन्दमातेति षष्ठं कात्यायनीति च । सप्तमं काल-
रात्रिश्च महागौरीति चाष्टमम् । नवमं सिद्धिदा प्रोक्ता
नव दुर्गाः प्रकीर्त्तिताः । उक्तान्येतातिनामानि ब्रह्मणैव
महात्मना” ब्रह्मवै० पु० । “नवदुर्गे चराञ्जिते” दुर्गासुव-
पञ्चतिः । “पतिके नवदुर्गे त्वं महादेवि ! मनोरसे ।”
नन्दिकेश्वरपुरा० ।

नवदोला स्त्री कर्म० । नवीनदोलायाम् । प्रथमं तदारोहण
दिनादि समयप्रदीपे उक्तं यथा “उपोन्तुमूर्वाहि-
वग्निरर्जं शक्नुतारतिथिलग्नयोने । विट्पुमापुत्र
यमाहवर्जं दोलादिकारोहणमाद्यमिष्टम्” ।

नवद्वार न० नव द्वाराणीय चित्तवृत्त्यादेर्बहिर्गमनसाध-
नत्वात् यत् । देहे तत्र नवभिर्द्वारैश्चित्तादेर्बहिर्गमनात्तस्य
तथात्वम् । तथा हि हे ओम् हे चक्षुषी हे नासिके
यं सुखमेकमिति शीर्षस्थानि सप्त, हे पायूपस्थे
अष्टःस्थे इति नवध्मिरूपानि द्वाराणि देहे सन्ति ।
“नवद्वारे पुरे देही हंसो खेलायते बहिः”, ज्योतायो०

१।१८ । “नवद्वारे शिरसि सप्त द्वाराणि हे अथाची यत्
तत्र पुरे देही विज्ञानात्मा भूत्वा कार्त्तिकारणोपाधिः
सन् हंसः परमात्मा हन्त्यविद्यात्मकं कार्यमिति । खेला-
यते खलति बहिर्विषयग्रहणाय” भा० । देहस्थानां
नवसंख्यकत्वात् रत्नत्रयस्य लक्षितत्वाच्च नवसंख्या-
बोधकत्वम् ।

नवधा अव्य० नवन्-प्रकारे धाच् । नवप्रकारे “तृटिर्नवधाऽवधा
सिद्धिः” सा० का० । “नवधा गुणिता नित्या” शा० ति०

नवधातु पु० नवगुणिता धातवः । नवप्रकारे धातुभेदे
“हेमतारारवागाद्य ताम्बूरक्रे च तीक्ष्णकम् । कांस्यकं
कान्तकोहकम् धातवो नव कीर्त्तिताः” शब्दार्थचि० ।

नवन् लि० न० व० । न-कनिन् वा० गुणः । १संख्याभेदे
(नय) संख्यायां २तद्युक्ते च ।

नवनवक न० नवगुणितं नवकम् । द्वावर्द्धितोक्ते ज्ञातव्ये
एकाशीतिपदाङ्गे

“सुधा नव गृहस्थसोमदेयानि नवैव तु । तथैव नव-
कर्माणि विकर्माणि तथा नव । प्रच्छन्नानि मृगान्यानि
प्रकाश्यानि तथा नव । सफलानि नवान्यानि निष्फलानि
नवैव तु । अदेयानि नवान्यानि वस्तुजातानि सर्वदा ।
नवका नव निर्दिष्टा गृहस्थोक्ततिकारकाः । सुधा वस्तूनि
वक्ष्यामि विविष्टे गृहमागते । मनश्चक्षुर्मुखं वाचं
सौम्यं दद्याच्चतुष्टयम् । अथ्युत्थानमिहागच्छ पुच्छा-
लापप्रियान्वितः । उपासनमनुव्रज्या कायार्थेयेतानि
यत्नतः । ईषदानानि चान्यानि भूमिरापस्तृणानि च ।
पादयौचं तथाभ्यक्ष्य आभ्ययः शयनन्तथा । किञ्चिन्नाशं
यथाशक्ति नास्यानन्नन् गृहे वसेत् । कृच्छ्रं चार्थिने
देयमेतामपि सदा गृहे । सख्या स्नानं जपो होमः
स्वाध्यायो देवतार्चनम् । वैश्वदेवं तथातिथ्युद्धृतञ्चापि
शक्तितः । पितृदेवमनुष्याणां दीनानायतपस्त्रिणाम् ।
मातापितृशुक्लाञ्च संविभासो यथाहृतः । एतानि
नव कर्माणि विकर्माणि तथा पुनः । अन्तर् पारदार्यञ्च
तथाऽभक्ष्यस्य भक्षणम् । अगस्त्यागमनामेवपानं स्त्रियञ्च
हिंसनम् । अश्वीतकर्मचरणं आर्त्तधर्मबहिष्कृतम् ।
नवैतानि विकर्माणि तानि सर्वाणि वर्जयेत् । आयुर्विचं
गृहस्थिर्हं मन्त्रमैधुनभेषजम् । तपोदानावसानौ च
नव गोप्यानि यत्नतः । प्राक्त्वय्यगुह्यं दानाभ्ययन-
विक्रयाः । कन्यादानं दणोत्सर्गोरहःपापमकुत्सनम् ।
प्रकाश्यानि नवैतानि गृहस्थान्नविषयज्ञाता । साता-